

„FIGYELŐ”
 ÚJSÁGSZELVÉNY VÁLLALAT
 Budapest, XIV., Nürnberg-u. 42.
 Telefon: 296—534

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző:

Balassa Imre

Cím:

Epilógus a Várszínházban

Forrás:

Magyar Nemz.

1949 V/18

Osztály

Tárgy

792.

Hely

Várszínház

Idő

1899/1949

Személy

Helyszám

Epilógus a Várszínházban

Ifjúságom nyomát követtem a
 űnő időben és a romok között
 agg házhoz értem. Ridegen rej-
 tették a három erkélyajtót vén-
 hedt zsalugáterek s erről ráös-
 meritem a házra, mely réges-rég
 elnémult már: a várbeli teá-
 tromra. A két lánás tartó, mely
 rozsdásan s kifosztottan nyúlt
 felém, mint két könyörgő béna
 kar, könnyeket mart ki a szem-
 emből, mert szöke hajkoroná-
 nakra emlékeztetett, hajdani es-
 tékre, mikor e kialudt lámpák
 imbolygó fénye kacéran aranyló
 fejécskéken játszadozott a ka-
 nyargó, az örökre elmúlt léptek-
 től kongó utcán. Az omladozó
 ház lezárta pilláit, mint a szen-
 dergő, de én jól tudom, hogy
 halott és nem fog felébredni
 soha többé. Ez a külső fal, —
 kopottas ruhája csupán. Ez meg-
 maradt, de ott belül elvégezte
 művét már az enyészet. Itt a
 sírkő is a nagy halott hideg te-
 temén, a kőlábla, mely hirdeti,
 ha még akadna késői kóbor, aki
 itt megáll, hogy: „A Várszínház

falai között hangzott el az első
 magyar színelőadás, melyet az
 ú törő Kelemen László magyar
 színi társasága tartott” és: „Itt,
 az egykori budai teátrumban
 hangversenyzett... 1800 május
 7-én... Beethoven”.

Sötét patinába vont zord
 bronzarca, dült titán-feje ojt
 komorlik még a falon, a rés
 mellett, hová elakadó lélegzettel
 kandikál be a vándor. Az elő-
 térben romok, romok, romok,
 de frissen zöldel még az írás a
 beomlott lépcső felett: „Emeleti
 páholyok, erkély, karzat, balo-
 dal”. Egy tragikus hamveder,
 klasszikus formájú, búslakodik
 a bal fülkében, egyetlen ép for-
 ma az omladékok között, paté-
 tikus gyászban: szinte hallom
 zokogni belőle Andromaché sí-
 ralmát az Ariane lamento-ját.
 Középen, a törmelék között:
 rozsdás sisak. Óh, nem színpadi
 kellék, shakespearei, vagy so-
 phokleszi hősök kallódó ércka-
 lapja valamely elnémult tragé-
 diából, — óh nem... Ez valódi,
 ez igazi, nagyon is modern ger-
 mán sisak, eszköze és jelképe a
 barbár erőszaknak, mely rommá
 rontotta ezt a templomot is...

Üresen tátong a nézőtér hült
 helye, az intím, haloványzöldbe
 és bíborba, aranyba és bársony-
 ba öllőzködő kacér rokokó-szín-
 ház, mint lejátszott szindarab
 elsöpört díszlete tűnt tova, a ko-
 pár falak félelmesen magasak,
 komor boltívek markolják ösz-
 sze őket, az illanó ábránd, a
 színház szertefoszott színes il-
 lúziója mögül előlépett újra a
 régi karmellita klastrom tem-
 plom hajója, a mulandó mögül
 — a maradandó. Hol enyhén
 frívól francia vígjátékok és
 mennydörgő shakespearei átkok,
 Rossini-áriák és Tiborc keservé-
 nek szava szólt, s meghittem haj-
 longtak, bókoltak, sutogtak egy
 más felé a nézők, akik itt a
 Várban mind összetartoztak, eb-
 ben a negyven év előtt is száz
 év előtti hangulatú kis színház-
 ban, — a kövek most az Elmúl-
 lás és Itélet komor ígeit menny-
 dörgik... És hová lettem, hová
 tűntem innen én?

Opálos alkonyokon a régi
 Nemzeti Színház elől indultunk
 el hetente kétszer a Várszínház
 felé. Ez még a régi Nemzeti
 Színház, a Kerepesi, utóbb Rá-
 kóczi-úton: az amelynek tégláit

áldozatkész hazafiság hordta
 össze s ha téglája nem volt,
 napszámát, két keze munkáját
 adta s építette bele a magyar
 szó hajlékába. A színházba,
 mit a hazafiság épített és a bu-
 bürokrácia lerombolt... Öblös
 öreg hintók vártak ott minket,
 magas féderrel. Akáresak a
 szomszéd múzeumból gördültek
 volna de, elmúlt századok tisz-
 tes, ám rokkant tanúi. Bóbiskoló
 gebék tántorogtak a hámban és
 vadregényes külsejű, marcona
 kocsisok forgatták a bakon a
 harcias ostort. A sor végén
 olyasféle „társaskocsi” várako-
 zott szerényen s rozogán, ami-
 lyenben a szegény ember teme-
 tésére megy ki az atyafiság,
 szomszédság Keresztúrra. Az
 egész csapat, kocsistól-lovastól,
 beleillej egy romantikus drámá-
 ba s a járókelők valóban azt is
 hitték, hogy „jelenésükre” vár-
 nak a színház előtt, holott e
 garnitúrát Haringás úr, az is-
 mert ferencvárosi fuvaros azért
 „állította elő”, hogy a művésze-
 ket és művésznöket, valamint a
 társaskocsiban a „népség-katona-
 ságot”, a statisztáló akadémiai
 növendékeket a Várszínházba

szállítsa az Albrecht-úton át,
 melyet ama főhercegről ne-
 veztek el, kit a magyar huszár
 és baka — Halbrexnek nevezett.

Az ütölt-kopott hintók mé-
 lyén, méla estéken mennyi ábr-
 ránd és valóság, mennyi ármány
 és szerelem — „Kabale und
 Liebe” Schillertől! — zajlott-szó-
 vódott, különösen az éj homá-
 lyában, előadás után, hazafelé...
 A Várszínház boltíves öllözöi-
 ben két-két gyertya várt ben-
 nünket a tükör mellé kirakva.
 Már akkor gáz égett a színház-
 ban, majd villany, de a gyerlya,
 merő hagyománytiszteleiből,
 megmaradt. Benyitva az öltöző-
 be, az asztal tetején nemzeti fe-
 hérneműben és meziláb hőrs-
 csőgarcú kis emberkét láttam,
 aki szénnel vagy krétával em-
 berfejeket rajzolt a hajdani ba-
 rát-cella falára. Csupa karak-
 terfej volt, egyik művészből és
 sugallóbb, mint a másik. Gabá-
 nyi Árpád, a legnagyobb magyar
 jellemábrázoló egyikke, az epi-
 zódszerepek nagymestere tűn-
 dőkölő festő-tehetség volt.

Az évek során múzeumná
 változott át az öltöző, míg végre
 egy nyáron rátámadt a buia

meszelőrúd és érzéketlenül be-
 kente, eltüntette e műremekeket,
 mint egykor Leonardo da Vinci
 mesterműveivel történt... Köny-
 nyek remegő fátylan át nézem
 a hajdani színpad üregét, hol a
 legelső magyar színelőadás szó-
 lalt meg, Beethoven zongorázott,
 Déryné énekelt és ahol még én
 is hallani vélem Jászai, Ujházy,
 Náday, Vizváry, Szacsavay hang-
 jáit. Szavak, szavak, örökre el-
 hangzott szavak:

A színpad hátsó fala kidőlt,
 az ég mosolyog be a romok kö-
 zé, a messze távol, a lombok
 zöldje, Pest száz tornya, mint
 grandiózus díszlet pompázik itt,
 majd beröpül és megszólal egy
 madárka. Trillázik, staccatózik
 a kis énekes a szép májusi dísz-
 letben, az öreg színpadon, mint
 ha régmúlt énekesnő röppenne
 vissza a régi teátrumba s élé-
 kelné a könnyesszemű vándor-
 nak a múltak nyomában járó-
 nak egyik koloratúrás áriáját.
 Itt, hol egykor barátok szolozs-
 máztak, majd színészek szólal-
 tak, mindenki a maga módján
 keresve a rejtett Istent».

Balassa Imre